

▶▶▶ kompendium dla szkół średnich

Podstawa Programowa 2018 vs. 2012

- analiza porównawcza
- strategie pedagogiczne
- pomysły na pracę w klasie

dr Karolina Kotorowicz-Jasińska
dr Grzegorz Śpiewak

 macmillan
education

dr Karolina Kotorowicz-Jasińska
dr Grzegorz Śpiewak

Kompendium dla szkół średnich

Podstawa Programowa 2018 vs. 2012

Analiza porównawcza
Strategie pedagogiczne
Pomysły na pracę w klasie

Macmillan Polska Sp. z o.o.

Al. Jerozolimskie 146A

02-305 Warszawa

A division of Macmillan Publishers Limited Companies and representatives throughout the world

Text by dr Karolina Kotorowicz-Jasińska & dr Grzegorz Śpiewak

© Macmillan Polska 2019

Edited by Ewa Waluśkiewicz

First published 2019

Design © Macmillan Polska 2019

Cover and layout design by Kamil Wiśniewski

Typeset by MGMEDIA Maciej Grabowski

The authors would like to acknowledge the invaluable contribution of Joanna Celińska, who has carried out the initial comparative analysis of the two core curricula.

All rights reserved; no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted in any form, or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publishers.

Private purchasers are entitled to make copies of pages labelled PHOTOCOPIABLE. Such copies should be for their own use by classes of which they are in charge. School purchasers may make copies for use within and by the Staff of their own school only. This permission to copy does not extend to additional schools or branches of an institution, who should purchase a separate master copy of the book for their own use.

Printed and bound in Poland for Macmillan Polska 2019

WSTĘP

Kolejny rok szkolny i kolejne wielkie wyzwanie! W wyniku wejścia w życie najnowszej reformy systemu kształcenia w szkołach publicznych we wrześniu 2019 r. znajdują się Państwo w sytuacji bez precedensu: w klasach pierwszych liceów i techników **funkcjonować będą równolegle dwie Podstawy Programowe** i tym samym dwa różne cykle kształcenia: dotychczasowy – trzyletni i nowy – czteroletni. To z kolei oznacza, że wiosną 2023 r. Państwa uczniów czeka nowy egzamin dojrzałości z języka obcego. Wydawać się to może odległą perspektywą, ale na podstawie naszych dotychczasowych doświadczeń wiemy, że czasu na odpowiednie, mądre przygotowanie siebie i uczniów wcale nie jest aż tak wiele. Zespół ekspertów i konsultantów wydawnictwa Macmillan pragnie Państwu stale towarzyszyć w tym trudnym procesie, dostarczając niezbędnych analiz, narzędzi i rozwiązań.

Mamy nadzieję, że *Kompendium*, które mają Państwo w ręku, okaże się takim właśnie pomocnym i praktycznym narzędziem. Nasi eksperci bardzo uważnie przestudiowali tekst dotychczasowej i nowej Podstawy Programowej. Podkreśliśmy od razu, że naszym celem nie jest powielanie powszechnie dostępnych informacji ani tym bardziej zwykłe przedrukowywanie obydwu dokumentów. Chodzi raczej o rzetelną, krytyczną analizę obydwu zestawów wymagań oraz o pokazanie, **gdzie konkretnie zaszły zmiany, jak bardzo są one zaawansowane** i jak dalece zaważą one na tym, w jaki sposób będą Państwo pracować z uczniami w swoich klasach. Aby właściwie dobrać materiały dydaktyczne, strategie pedagogiczne i techniki pracy, trzeba najpierw **dogłębnie zrozumieć** i odpowiednio ocenić różnice między obydwoma Podstawami Programowymi. Tego właśnie mogą się Państwo spodziewać na kolejnych stronach naszego *Kompendium*.

Zapraszamy zatem do lektury – i trzymamy mocno kciuki za Państwa i uczniów!

Zespół wydawnictwa Macmillan

SPIS TREŚCI

Część 1.	Jak zmienia się ogólny poziom trudności?	5
Część 2.	Jak osiągnąć więcej w tym samym czasie?	8
	Co to oznacza w Państwa klasie?	9
Część 3.	Jak rozumieć nowe zapisy dotyczące znajomości środków językowych?	11
	Co to oznacza w Państwa klasie?	12
Część 4.	Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie rozumienia wypowiedzi?	13
	Rozumienie ze słuchu – poziom podstawowy	13
	Rozumienie ze słuchu – poziom rozszerzony	13
	Rozumienie wypowiedzi pisemnych – poziom podstawowy	14
	Rozumienie wypowiedzi pisemnych – poziom rozszerzony	14
	Co to oznacza w Państwa klasie?	15
Część 5.	Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie tworzenia wypowiedzi?	16
	Tworzenie wypowiedzi ustnych – poziom podstawowy	16
	Tworzenie wypowiedzi ustnych – poziom rozszerzony	17
	Tworzenie wypowiedzi pisemnych – poziom podstawowy	17
	Tworzenie wypowiedzi pisemnych – poziom rozszerzony	18
	Co to oznacza w Państwa klasie?	19
Część 6.	Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie reagowania na wypowiedzi?	20
	Ustne reagowanie na wypowiedzi – poziom podstawowy	20
	Ustne reagowanie na wypowiedzi – poziom rozszerzony	21
	Pisemne reagowanie na wypowiedzi – poziom podstawowy	22
	Pisemne reagowanie na wypowiedzi – poziom rozszerzony	23
	Co to oznacza w Państwa klasie?	24
Część 7.	Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie przetwarzania wypowiedzi?	25
	Przetwarzanie wypowiedzi – poziom podstawowy	25
	Przetwarzanie wypowiedzi – poziom rozszerzony	25
	Co to oznacza w Państwa klasie?	26
Część 8.	Jak zmienia się postrzeganie edukacji kulturowej?	27
Część 9.	Umiejętność uczenia się w nowej Podstawie Programowej	28
Część 10.	Podsumowanie, czyli nowe trendy w kształceniu językowym	29

Część 1. Jak zmienia się ogólny poziom trudności?

Na początek przeanalizujemy ogólne określenie docelowych standardów osiągnięć ucznia pod koniec liceum/technikum, zestawiając ze sobą dotychczasową i nową Podstawę Programową. W tabeli poniżej dla przejrzystości ograniczamy się do języka obcego nauczanego jako pierwszy, w kontynuacji po gimnazjum (w przypadku Podstawy Programowej 2012) lub po ośmioletniej szkole podstawowej (w przypadku Podstawy Programowej 2018)¹, bo ta sytuacja jest normą w odniesieniu do języka angielskiego:

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012		PODSTAWA PROGRAMOWA 2018	
wariant & opis	nawiązanie do poziomu ESOKJ	wariant & opis	nawiązanie do poziomu ESOKJ
IV.1.P kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego z gimnazjum – kształcenie w zakresie podstawowym	B1 (B1+)	III.1.P kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie podstawowym	B1+ (B2)
IV.1.R kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego z gimnazjum – kształcenie w zakresie rozszerzonym	B2 (B2+)	III.1.R kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie rozszerzonym	B2+ (C1)

Wniosek może być tylko jeden: zarówno w wariancie „P” (docelowo: poziom trudności egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym), jak i w wariancie „R” (docelowo: poziom trudności egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym) widać **podwyższenie oczekiwań co do osiągniętych poziomów biegłości**. Należy przy tym zaznaczyć, że rozszerzenie wymagań do wybranych elementów poziomu B2 w wariancie III.1.P oraz do elementów poziomu C1 w wariancie III.1.R dotyczy głównie **receptji** językowej (czyli: rozumienia tekstów pisanych i mówionych, co zostanie szczegółowo omówione poniżej).

Oczywiście wiemy, że trudno jest w kwestii opisu tego rodzaju wymagań oczekiwać pełnej precyzji – mówimy przecież o kompetencji językowej rozumianej funkcjonalnie, jako **zbiór określonych umiejętności językowych i komunikacyjnych**, zgodnie z duchem Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ). Jak wiadomo, zarówno w tekście dotychczasowej, jak i nowej Podstawy Programowej nie znajdziemy ani zestawienia struktur gramatycznych, ani list wymaganego słownictwa – mamy tylko wykaz zakresów tematycznych. Obserwowane różnice powinny jednak dać nam do myślenia, gdyż **ogólna liczba lat przeznaczonych na kształcenie językowe nie zmienia się**². Od razu nasuwa się więc pytanie, jak osiągnąć te podwyższone globalne standardy, jeśli ustawodawca nie przewidział na ich realizację więcej czasu w siatce godzin? Zanim spróbujemy odpowiedzieć na to pytanie, przyjrzyjmy się uważnie wymaganiom ogólnym – osobno dla poziomu podstawowego i poziomu rozszerzonego. Dla ułatwienia lektury wyróżniliśmy osobnymi kolorami elementy,

1 Podstawa Programowa dla języka obcego obejmuje, jak wiemy, aż pięć wariantów – w zależności od tego, czy mamy do czynienia z nauczaniem języka pierwszego, drugiego czy z kształceniem dwujęzycznym. Dla każdego z tych wariantów określono inny docelowy poziom kompetencji językowej. Zainteresowanych odsyłamy do pełnego tekstu każdej z Podstaw, na stronach internetowych MEN.

2 Obecnie mamy 6 lat w SP, 3 lata w gimnazjum i 3 lata w liceum, łącznie 12 lat), w wyniku reformy uzyskujemy 8 lat w szkole podstawowej i 4 lata w liceum, łącznie również 12 lat.

które są albo zupełnie nowe w Podstawie Programowej 2018, albo w znacznym stopniu odbiegają od zapisów Podstawy programowej 2012.

Wymagania ogólne - poziom PODSTAWOWY³

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
Znajomość środków językowych	
Uczeń posługuje się w miarę rozwiniętym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.
Rozumienie wypowiedzi	
Uczeń rozumie proste, typowe wypowiedzi ustne, artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności, wypowiadane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka, a także wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Tworzenie wypowiedzi	
Uczeń samodzielnie formułuje krótkie, proste, zrozumiałe wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń samodzielnie tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne oraz proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Reagowanie na wypowiedzi	
Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach oraz reaguje w formie prostego tekstu pisanego w typowych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Kluczowe sformułowania, zaznaczone w tabeli powyżej, pokazują dobitnie, że już na poziomie podstawowym **oczekiwania ustawodawcy są zdecydowanie większe niż dotychczas**. Maturzysta ma na przykład posługiwać się nie jedynie „w miarę rozwiniętym”, ale „dość bogatym” zasobem środków językowych. Ma rozumieć nie tylko „proste i typowe” wypowiedzi ustne i pisemne, lecz także teksty „o umiarkowanym stopniu złożoności”. Ma tworzyć proste wypowiedzi ustne i pisemne, które będą nie tylko „krótkie i zrozumiałe”, ale też „spójne, logiczne i w miarę płynne” – a zatem także nieco dłuższe. Ma też umieć reagować nie tylko w sytuacjach „typowych”, lecz także w „miarę złożonych”.

³ W Podstawie 2018 opis wymagań ogólnych, dotyczących przetwarzania wypowiedzi, nie zmienia się w stosunku do Podstawy 2012, zarówno w wariantcie III.1.P, jak i III.1.R, pomijamy go więc w naszej analizie.

A jak to wygląda na poziomie rozszerzonym?

Wymagania ogólne – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
Znajomość środków językowych	
Uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych – w tym związków frazeologicznych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.
Rozumienie wypowiedzi	
Uczeń rozumie wypowiedzi ustne i pisemne o różnorodnej formie i długości, w różnych warunkach odbioru, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiadane w naturalnym tempie oraz różnorodne złożone wypowiedzi pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Tworzenie wypowiedzi	
Uczeń tworzy płynne i zrozumiałe, dłuższe wypowiedzi ustne oraz dłuższe wypowiedzi pisemne, bogate i spójne pod względem treści, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń samodzielnie tworzy w miarę złożone, spójne i logiczne, płynne wypowiedzi ustne oraz w miarę złożone, bogate pod względem treści, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Reagowanie na wypowiedzi	
Uczeń reaguje płynnie, w formie ustnej i pisemnej, w różnorodnych, bardziej złożonych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w różnorodnych, również złożonych i nietypowych sytuacjach oraz reaguje w formie w miarę złożonego tekstu pisanego w różnorodnych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Ogólny wniosek jest taki sam jak w przypadku poziomu podstawowego: na poziomie rozszerzonym obserwujemy **wyraźny wzrost oczekiwań** co do osiągnięć maturzystów w roku 2023 i kolejnych. Częściej niż w obecnej Podstawie Programowej pojawiają się określenia: „złożone”, „spójne” i „logiczne”, mowa jest o rozumieniu wypowiedzi ustnych werbalizowanych „w naturalnym tempie”, o reagowaniu na wypowiedzi także w sytuacjach „nietypowych” itp. Warto także podkreślić dodanie **znajomości związków frazeologicznych** w opisie zakresu środków językowych, którymi powinien posługiwać się absolwent szkoły średniej.

Podsumowując, nasza analiza wymagań ogólnych i zmian, które zostały wprowadzone, pokazuje wyraźnie, że nowa Podstawa Programowa oczekuje od ucznia znacznie więcej. Mamy do czynienia z **podwyższeniem poziomu** nie tylko w docelowych globalnych poziomach biegłości, określonych w odniesieniu do skali CEFR, lecz także konkretnych aspektów języka, w **zakresie produkcji, reagowania** i zwłaszcza **receptji** językowej, a także w zakresie i różnorodności środków językowych, którymi powinien posługiwać się uczeń.

Część 2. Jak osiągnąć więcej w tym samym czasie?

W części 1. wspomnieliśmy już, że ustawodawca nie przewiduje zwiększenia ani ogólnej liczby lat przeznaczonych na kształcenie językowe, ani – co ważniejsze – ogólnej liczby godzin przeznaczonych na nauczanie wiodącego języka obcego. Czy zatem jest w ogóle możliwe osiągnięcie opisanych wyżej bardziej ambitnych celów dydaktycznych i standardów osiągnięć ucznia?

Czas pokaże. Póki co warto uświadomić sobie kilka potencjalnie korzystnych okoliczności.

Po pierwsze, niezależnie od faktu, że długość kształcenia językowego ogółem nie zmienia się, **etap III wydłuża się jednak o jeden rok**. To oznacza z jednej strony, że pracę dydaktyczną rozpoczynać będziemy z uczniami o rok młodszymi niż dotąd. Ale z drugiej strony, gdy już weźmiemy ich pod nasze pedagogiczne skrzydła, **będziemy mogli nieco inaczej rozłożyć akcenty**, planując tok pracy na cały III etap edukacyjny. Wielu kolegów uskarżało się, że w dotychczasowym, trzyletnim toku nauczania, edukacja w pierwszej klasie upływała często na wyrównywaniu poziomu grupy po gimnazjum, w trzeciej klasie przebiegała pod znakiem zbliżającej się matury, a zatem jedynie klasę II można było uznać za okres realnego, intensywnego kształcenia językowego. W nowym, czteroletnim programie zyskujemy na to dodatkowy rok, więc o ile uda nam się sensownie go wypełnić i odpowiednio dobrać priorytety, można żywić pewne nadzieje na lepsze osiągnięcia uczniów, a może nawet na nieco większą satysfakcję z pracy. Ważne, żeby cele dydaktyczne planować strategicznie i długofalowo, tak by **stopniowo, lecz konsekwentnie budować kompetencję językową i komunikacyjną** naszych uczniów.

Po drugie, zgodnie z zasadą kontynuacji⁴, na którą często powołują się twórcy nowej Podstawy, możemy się spodziewać **u absolwentów klasy ósmej pewnego oswojenia z nieco innym podejściem** do nauczania języka obcego, zorientowanym w mniejszym stopniu na mechaniczne i stosunkowo powierzchowne przetwarzanie tekstów (w zadaniach na ogół zamkniętych), a w większym na **rzeczywiste zrozumienie tekstu** i nierzadko **aktywne przetwarzanie uzyskanych informacji** (w różnego typu zadaniach otwartych). Tego rodzaju strategiczne przeniesienie akcentów rekomendujemy koleżankom i kolegom uczącym na II etapie kształcenia, już co najmniej od roku. Pokazujemy, jak może się ono przełożyć na większy sukces uczniów na nowym egzaminie ósmoklasisty, którego cechą charakterystyczną jest o wiele większy niż dotąd nacisk na różne przejawy i formy mediacji językowej, w odniesieniu zarówno do tekstów pisanych, jak i mówionych. Wydaje się nieuniknione, że w tym samym kierunku pójdą zmiany w doborze i formie zadań na egzaminie maturalnym 2023 r. Do tej ważnej kwestii wrócimy jeszcze poniżej, analizując wymagania szczegółowe dla III etapu kształcenia językowego.

I po trzecie, twórcy Podstawy Programowej 2018 podnoszą rangę zwyczajowych wytycznych, wskazujących, jak należy osiągać poszczególne cele kształcenia. Te wytyczne, czyli tzw. **warunki realizacji**, zmieniają swój charakter z „zalecanych” na „niezbędne”. Należą do nich przede wszystkim:

⁴ Zgodnie z założeniami reformy szkolnictwa każdy uczeń powinien mieć możliwość rozwijania kompetencji językowej w zakresie *wybranego* przez siebie języka obcego przez całą swoją edukacyjną ścieżkę, czyli przez 12 lat. Chociaż w pewnych sytuacjach dopuszcza się zmianę języka wiodącego, można zakładać, że w naszych realiach edukacyjnych dla większości uczniów językiem pierwszym od początku nauki w szkole podstawowej będzie język angielski. Zasada kontynuacji ma w założeniu skutkować tym, że Podstawa Programowa dla etapu III będzie funkcjonować w ścisłym powiązaniu z opisem celów i standardów osiągnięć dla etapu II, które z kolei są ściśle powiązane z zakładanymi wynikami etapu I. Dzięki takiej ciągłości edukacja językowa ma szansę być mniej fragmentaryczna, a cały proces kształcenia bardziej spójny i przez to bardziej efektywny.

- nauczanie języka obcego w **grupach o zbliżonym poziomie trudności** – czyli, w praktyce, w grupach międzyoddziałowych,
- wprowadzenie systematycznej, nieformalnej diagnozy postępów ucznia oraz udzielanie mu wartościowej informacji zwrotnej – czyli ważnych elementów **oceniań kształtującego**,
- planowanie, analizowanie zasobu środków i umiejętności wymaganych do wykonania zadania, twórcze myślenie, samoocena, samodzielne odkrywanie wzorców i formułowanie reguł – czyli **rozwijanie kompetencji kluczowych** na lekcji języka obcego.

O ile pierwszy z wymienionych zapisów dotyczy organizacji pracy z poziomu zarządzania szkołą, o tyle udzielanie czytelnej i zrozumiałej dla ucznia informacji zwrotnej oraz nacisk na kompetencje kluczowe leżą w gestii każdego nauczyciela i jako takie mogą, a wręcz powinny mieć wpływ na to, jak będziemy z naszymi uczniami pracować już od września 2019 r.

CO TO OZNACZA W PAŃSTWA KLASIE?

Podejście do oceniania, określane w literaturze jako „kształtujące”, można wprowadzać na przykład poprzez odpowiednie **sprawdzanie wypowiedzi pisemnych**, w tym m.in.:

- podkreślanie błędów, które uczeń następnie poprawia sam,
- zachęcanie ucznia do tworzenia drugiej wersji wypowiedzi pisemnej, zanim wystawi się ocenę (tym samym pierwsza wersja jest skomentowana, ale nie oceniana),
- zaznaczanie (najlepiej „przyjaznym” kolorem, np. zielonym) wszystkich fragmentów pracy, które oceniamy pozytywnie, przy jednoczesnym pozostawieniu „białych plam” wokół fragmentów kontrowersyjnych czy niepoprawnych, tak by zapewnić uczniowi przestrzeń na refleksję i dać możliwość autokorekty,
- konsekwentne dodawanie komentarzy dotyczących treści i sposobu argumentacji, a tym samym nieograniczanie się do tradycyjnej ewaluacji jakości językowej danej pracy pisemnej.

Rozwijanie kompetencji kluczowych na lekcji języka obcego to przede wszystkim:

- wprowadzanie elementów **myślenia krytycznego** (o którym więcej poniżej),
- rozwijanie refleksji nad **jakością i wiarygodnością źródeł informacji**,
- uczenie zasad **poprawnej argumentacji i wnioskowania**,
- uczenie się **na własnych błędach**,
- zachęcanie do prób **interpretowania** treści tekstu **pomimo niedostatków** w zasobach środków językowych.

Podsumowując, w nowym, czteroletnim liceum zyskujemy jeden rok na mądrą dydaktykę, nasi uczniowie – mimo iż młodszy – wejdą do liceum czy technikum z nieco większą dojrzałością kognitywną i dobrymi nawykami, jeśli chodzi o rozumienie tekstów mówionych i pisanych oraz przetwarzanie zawartych w nich informacji, zaś twórcy nowej Podstawy dają nam do ręki pewne nowoczesne narzędzia i strategie do wykorzystania w całym cyklu kształcenia. Czy to dużo, czy mało? To już pozostawiamy Państwu ocenie.

Na koniec tej części *Kompendium* przypomnijmy jeszcze, że twórcy Podstawy 2018 już we wstępie do tego dokumentu podkreślają, że „umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to **podstawowa umiejętność społeczna**, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych”. Wiele tu tych róż-

nych „podstaw”, prawda...? Dla nas jako językowców istotne jest spozycjonowanie zdolności komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych jako **trzeciej najważniejszej umiejętności** dla całego procesu edukacji, zaraz po myśleniu i czytaniu.

Z tej właśnie perspektywy warto może patrzeć na **cel i przebieg pojedynczej lekcji** języka obcego. Tym bardziej że – jak czytamy w „Warunkach realizacji” – cel ten należy osiągać m.in. poprzez regularne **używanie języka obcego jako języka interakcji w klasie**, zarówno w relacji nauczyciel–uczeń, jak i uczeń–uczeń.

Na jakich jednak konkretnych (mikro-) umiejętnościach powinniśmy się skupić? O tym poniżej, w kolejnych częściach *Kompendium*. Przeanalizujemy wymagania szczegółowe dla poszczególnych umiejętności i obszarów wiedzy językowej. Na tej podstawie proponujemy szereg praktycznych wskazówek, dotyczących codziennej pracy w klasie.

Część 3. Jak rozumieć nowe zapisy dotyczące znajomości środków językowych?

Naszą analizę rozpoczynamy od środków językowych, które powszechnie uważa się za rdzeń wszelkich umiejętności językowych. Podkreślimy raz jeszcze kluczowe zmiany, w stosunku do zapisów w Podstawie Programowej 2012, w obydwu wariantach:

PODSTAWA PROGRAMOWA 2018	
Wariant III.1.P (poziom podstawowy)	Wariant III.1.R (poziom rozszerzony)
<p>Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.</p>	<p>Uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych – w tym związków frazeologicznych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.</p>

Jak już pisaliśmy w części 1., istotna zmiana dotyczy wymagań ogólnych. Widać podwyższenie oczekiwań zarówno na poziomie podstawowym (mowa o „dość bogatym”, a nie jedynie „w miarę rozwiniętym” zasobie środków, jak w Podstawie Programowej 2012), jak i na rozszerzonym, gdzie oczekuje się teraz, że uczeń będzie posługiwać się także związkami frazeologicznymi. A zatem w zakres docelowej kompetencji leksykalnej wchodzi między innymi wybrane idiomy czy kolokacje.

Warto tu zauważyć, że w przypadku wymagań szczegółowych i tematów leksykalnych znaczna część zmian, które zostały wprowadzone w stosunku do poprzedniej wersji podstawy, ma charakter „kosmetyczny” i dlatego te modyfikacje nie zostały tutaj systematycznie przedstawione:

- niektóre nazwy podtematów zostały zmienione (np. „promocja” zamiast „reklamy”, „oceny szkolne” zamiast „oceny i wymagania”),
- kilka podtematów zostało dodanych (np. „pierwsza pomoc”, „modele rodziny”, „prawa konsumenta”),
- niektóre elementy usunięto (np. „sport wyczynowy”, „awarie”).

Są to modyfikacje, które z punktu widzenia pracy w klasie nie będą miały dużego znaczenia. O wiele ważniejsze wydają się dwa inne zapisy.

Po pierwsze, nowe nazwy kilku tematów („Miejsce zamieszkania”, „Edukacja” i „Życie prywatne”) wyraźnie pokazują, że **nowa Podstawa traktuje ucznia bardziej dojrzałe** niż dotychczasowa. W praktyce taki zabieg oznaczać może, że warto patrzeć szerzej niż dotychczas na rozwijanie kompetencji leksykalnej, na przykład poprzez wprowadzanie typowych dla danego tematu pełnych fraz czy związków leksykalno-gramatycznych, a nie tylko pojedynczych wyrazów.

Po drugie, znamienne jest usunięcie całego tematu „Elementy wiedzy o krajach obszaru nauczanego języka oraz kraju ojczystym”, zamiast którego pojawiła się nowa umiejętność w wymaganiach szczegółowych. Oznacza to, że **kształcenie kompetencji kulturowej nie ogranicza się jedynie do kwestii leksyki**, ale jest elementem całościowego procesu, powiązanego z rozwijaniem różnych umiejętności i zasobów językowych. Wrócimy do tej kwestii w części 8. *Kompendium*.

CO TO OZNACZA W PAŃSTWA KLASIE?

Znajomość leksyki jest absolutnie niezbędna do skutecznego posługiwania się językiem obcym, trzeba ją więc systematycznie rozwijać – od początku szkoły ponadpodstawowej, a nie tylko w klasie maturalnej (w formie zwyczajowych, intensywnych powtórek przed egzaminem). Nie tyle chodzi tu jednak o regularne dodawanie nowych (zwłaszcza rzadkich) słówek, ile raczej o **pogłębianie znajomości kluczowego słownictwa**, które zostało już wcześniej wprowadzone. Autorzy nowej Podstawy Programowej podkreślają, że zarówno na potrzeby egzaminu końcowego, jak i w codziennej komunikacji w języku obcym uczniom najlepiej posłuży **dogłębna znajomość stosunkowo prostych wyrazów** – obejmująca między innymi świadomość kontekstu/kontekstów, w których można ich użyć, stopnia ich formalności, typowych pozycji w szyku zdania, wyrazów wchodzących z nimi w kolokacje, wyrazów bliskoznaczących itd.

W ramach takiego podejścia można m.in.:

- porównywać pary wyrazów o takim samym znaczeniu i poprosić uczniów o użycie ich w zdaniu (np. *economical/tight-fisted, extravagant/generous*),
- wprowadzać język formulaiczny – całości leksykalne, typowe dla danego kontekstu komunikacyjnego (np. *totally convinced, sounds exciting, the picture was taken in*),
- zwracać uwagę uczniów na zmianę znaczenia wyrazów w zależności od kolokacji, w jakiej występują (np. *light meal / light suitcase, give a lift / use a lift*).

Część 4. Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie rozumienia wypowiedzi?

Rozumienie ze słuchu – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń rozumie ze słuchu proste, typowe wypowiedzi (np. instrukcje, komunikaty, ogłoszenia, rozmowy) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu; 2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników); 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi. 	<p>Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, relacje, wywiady, dyskusje, prelekcje), wypowiadane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) reaguje na polecenia; 2) określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi; 3) określa intencje nadawcy/autora wypowiedzi; 4) określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników); 5) znajduje w wypowiedzi określone informacje; 6) układa informacje w określonym porządku; 7) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi; 8) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Rozumienie ze słuchu – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń rozumie ze słuchu teksty o różnorodnej formie i długości (np. rozmowy, dyskusje, wywiady, wykłady, komunikaty, instrukcje, wiadomości, audycje radiowe i telewizyjne) w różnych warunkach odbioru:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu; 2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników); 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi; 7) oddziela fakty od opinii. 	<p>Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiadane w naturalnym tempie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) reaguje na polecenia; 2) określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi; 3) określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora wypowiedzi; 4) określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników); 5) znajduje w wypowiedzi określone informacje; 6) układa informacje w określonym porządku; 7) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi; 8) odróżnia informacje o faktach od opinii; 9) rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio; 10) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Rozumienie wypowiedzi pisemnych – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu; 2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu); 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu; 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi. 	<p>Uczeń rozumie wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności (np. listy, e-maile, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje, komiksy, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu; 2) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 3) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację); 4) znajduje w tekście określone informacje; 5) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu; 6) układa informacje w określonym porządku; 7) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście; 8) odróżnia informacje o faktach od opinii; 9) rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

Rozumienie wypowiedzi pisemnych – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń rozumie wypowiedzi pisemne o różnorodnej formie i długości (np. artykuły prasowe, recenzje, wywiady, teksty literackie):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu; 2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu); 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu; 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi; 8) oddziela fakty od opinii. 	<p>Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi pisemne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu; 2) określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora tekstu; 3) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację); 4) znajduje w tekście określone informacje; 5) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu; 6) układa informacje w określonym porządku; 7) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście; 8) odróżnia informacje o faktach od opinii; 9) rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne; 10) rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

W tej części Podstawy 2018+ ponownie widać zdecydowane podwyższenie poziomu trudności w trzech głównych aspektach:

- teksty do czytania i słuchania będą bardziej zaawansowane, autentyczne i złożone niż dotychczas,
- zwiększa się spektrum zróżnicowania tekstów, które uczeń ma zrozumieć na poziomie podstawowym,
- w wykazie umiejętności szczegółowych pojawia się wiele elementów, które świadczą o tym, że recepcja językowa to nie tylko powierzchowne zrozumienie tekstu w celu określenia jego ogólnego przekazu (coś, co

czasem potocznie nazywamy „prześlizgnięciem się przez obcojęzyczny tekst”). Nowe wymagania, ważne z punktu widzenia pracy w klasie, to:

- **różnego typu interpretacja tekstów** (np. określanie nastawienia i postawy autora, wyciąganie wniosków, rozpoznawanie informacji wyrażonych pośrednio, określanie czasu, miejsca i sytuacji),
- **odróżnianie faktów od opinii** już na poziomie podstawowym,
- **układanie informacji w określonym porządku** (niekoniecznie chronologicznym).

Widać wyraźnie, że Podstawa Programowa 2018 podkreśla wagę procesów **rozumienia wyższego rzędu** (ang. *higher-level processes*). Oznacza to, że rozumienie tekstów na poziomie zaawansowanym (w stosunku do podstawy programowej dla szkół podstawowych) to o wiele więcej niż sama umiejętność dekodowania językowego. Od ucznia liceum czy technikum oczekuje się bowiem, że nie tylko zrozumie dosłowne znaczenie słów i struktur, lecz także podda tekst krytycznej analizie, zinterpretuje informacje podane „między wierszami”, a także wykorzysta je do konkretnych celów komunikacyjnych.

CO TO OZNACZA W PAŃSTWA KLASIE?

Rozwijanie sprawności słuchania i czytania ze zrozumieniem powinno przebiegać na dwóch płaszczyznach. Aby dobrze zrozumieć wypowiedź, zarówno ustną, jak i pisemną, uczeń musi dysponować **szerekim zasobem środków leksykalno-gramatycznych**, które powinien przede wszystkim rozumieć. Ważne jest zatem, żeby metody pracy w tym zakresie nie bazowały na mechanicznej manipulacji samymi formami języka obcego, ale były dobrane w taki sposób, żeby uczeń **poznał znaczenie poszczególnych struktur** oraz rozpoznawał trudniejsze związki międzywyrazowe i żeby **potrafił dokonać analizy syntaktycznej** czytanego lub słuchanego tekstu (tj. wiedział, w którym momencie kończy się jeden fragment zdania, przekazujący jakąś informację, a gdzie zaczyna kolejny).

Aby to wszystko skutecznie ćwiczyć, uczniowie mogą m.in.:

- wykreślać z tekstu pisanego wszystkie zbędne/dodatkowe informacje, tak aby została w nim tylko najważniejsza, nieusuwalna treść,
- po zatrzymaniu nagrania w środku zdania zaproponować kolejne 3–4 wyrazy, które mogą pojawić się w skrypcie,
- wyszukiwać w tekście lub w skrypcie zdania lub fragmenty zdań będące synonimami do fragmentów zapisanych wcześniej na tablicy.

Wymienione wyżej typy zadań to przykłady procesów niższego rzędu (ang. *lower-level processes*), które są niezbędne w recepcji językowej i bez nich nie sposób wyobrazić sobie pracy z tekstem. Nowa podstawa programowa daje nam jednak wyraźny sygnał, że to nie wystarczy. Aby dogłębnie zrozumieć wypowiedź, uczeń musi m.in.: dokonać pewnej **interpretacji** tekstu, włączyć **elementy krytycznego myślenia**, wyciągać **wnioski** dotyczące treści tekstu, bazując na swojej wiedzy o świecie. A zatem musi posiadać również kompetencje w zakresie procesów wyższego rzędu (ang. *higher-level processes*). W tym celu można poprosić ucznia, żeby:

- przeczytał kilka tekstów na ten sam temat i przedstawił informacje w nich zawarte w przemyślany i systematyczny sposób, w określonej formie (np. w postaci prezentacji, infografiki, w formie streszczenia ustnego i/lub pisemnego itp.),
- ocenił treść jednego bądź wielu tekstów pod względem podanych wcześniej kryteriów,
- przeanalizował tekst (lub jego fragmenty) pod względem celu komunikacyjnego, tonu wypowiedzi czy też poglądów autora.

Część 5. Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie tworzenia wypowiedzi?

Nowe zapisy dotyczące umiejętności tworzenia wypowiedzi ustnych i pisemnych pojawiają się już w wymaganiach ogólnych, co pamiętamy z dyskusji w części 1. naszego *Kompedium*. W tekście Podstawy Programowej 2018 nie mówi się już o tekstach „krótkich” czy „dłuższych”, co pamiętamy z analogicznego zapisu w Podstawie Programowej 2012. To wyraźnie pokazuje, że **długość wypowiedzi nie jest wyznacznikiem jej jakości**. Pojawia się natomiast wyraźny **nacisk na spójność i logikę** (na obu poziomach zaawansowania), co, jak sądzimy, będzie w przyszłości skutkowało zmianami w kryteriach oceniania wypowiedzi na egzaminie ustnym i pisemnym. Ale na nie przyjdzie nam poczekać przynajmniej do publikacji nowego *Informatora maturalnego*, czyli do września 2020 r.

Tymczasem przyjrzyjmy się wymaganiom szczegółowym – osobno dla umiejętności tworzenia wypowiedzi ustnych i wypowiedzi pisemnych, na obydwu poziomach.

Tworzenie wypowiedzi ustnych – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń tworzy krótkie, proste, zrozumiałe, wypowiedzi ustne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności; 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego i komentuje je; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości; 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia; 6) przedstawia opinie innych osób; 7) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań i poglądów; 8) opisuje intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 9) opisuje doświadczenia swoje i innych osób; 10) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 11) wyjaśnia sposób obsługi prostych urządzeń (np. automatu do napojów, bankomatu); 12) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji. 	<p>Uczeń tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5) opisuje upodobania; 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań; 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 10) przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady); 11) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Tworzenie wypowiedzi ustnych – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń tworzy płynne i zrozumiałe, dłuższe wypowiedzi ustne.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności; 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego i komentuje je; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości; 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia; 6) przedstawia opinie innych osób; 7) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań i poglądów; 8) opisuje intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 9) opisuje doświadczenia swoje i innych osób; 10) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 11) wyjaśnia sposób obsługi prostych urządzeń (np. automatu do napojów, bankomatu); 12) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji; 13) wyjaśnia sposób obsługi bardziej skomplikowanych urządzeń oraz procedury postępowania (np. załatwianie spraw w instytucjach); 14) przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu. 	<p>Uczeń tworzy w miarę złożone, spójne i logiczne płynne wypowiedzi ustne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5) opisuje upodobania; 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8) stawia tezę, przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu, kończy wypowiedź konkluzją; 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 10) rozważa sytuacje hipotetyczne; 11) przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady, objaśnia procedury związane z załatwianiem spraw w instytucjach); 12) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Tworzenie wypowiedzi pisemnych – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń tworzy krótkie, proste, zrozumiałe wypowiedzi pisemne (np. wiadomość, opis, notatka, ogłoszenie, zaproszenie, ankieta, pocztówka, e-mail, list prywatny, prosty list formalny):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności; 2) opisuje wydarzenia życia codziennego i komentuje je; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości; 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia; 6) przedstawia opinie innych osób; 7) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań i poglądów; 8) opisuje intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 9) opisuje doświadczenia swoje i innych; 10) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 11) wyjaśnia sposób obsługi prostych urządzeń (np. automatu do napojów, automatu telefonicznego); 12) stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze; 13) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji. 	<p>Uczeń tworzy proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5) opisuje upodobania; 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań; 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 10) przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady); 11) stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze; 12) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Tworzenie wypowiedzi pisemnych – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń tworzy dłuższe wypowiedzi pisemne (np. list formalny, rozprawka, opis, opowiadanie, sprawozdanie, recenzja), bogate i spójne pod względem treści:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności; 2) opisuje wydarzenia życia codziennego i komentuje je; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości; 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia; 6) przedstawia opinie innych osób; 7) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań i poglądów; 8) opisuje intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 9) opisuje doświadczenia swoje i innych; 10) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 11) wyjaśnia sposób obsługi bardziej skomplikowanych urzędzeń oraz procedury postępowania (np. załatwianie spraw w instytucjach); 12) stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze; 13) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji; 14) wyjaśnia sposób obsługi bardziej skomplikowanych urzędzeń oraz procedury postępowania (np. załatwianie spraw w instytucjach); 15) przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu. 	<p>Uczeń tworzy w miarę złożone, bogate pod względem treści, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. e-mail, list prywatny, list formalny – w tym list motywacyjny, życiorys, CV, wpis na blogu, opowiadanie, recenzję, artykuł, rozprawkę):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5) opisuje upodobania; 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8) stawia tezę, przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu, kończy wypowiedź konkluzją; 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 10) rozważa sytuacje hipotetyczne; 11) przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady, objaśnia procedury związane z załatwianiem spraw w instytucjach); 12) stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze; 13) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

W zakresie wymagań szczegółowych **część nowych zapisów to zmiany o charakterze „kosmetycznym”** – pojawia się opisywanie zwierząt, znikają niektóre przykładowe rodzaje wypowiedzi pisemnych, niektóre elementy są przesunięte do innych podpunktów (np. „opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości”), pewne podpunkty zamieniają się w bardziej ogólne (np. „wyjaśnianie obsługi urzędzeń” zamienia się na „przedstawianie sposobu postępowania”).

Pojawiają się też **nowe kompetencje**, takie jak ustosunkowywanie się do opinii i poglądów innych osób czy rozważanie sytuacji hipotetycznych na poziomie rozszerzonym.

W nowej wersji dokumentu zdecydowanie przykuwa uwagę **nacisk na umiejętności retoryczne**: uczeń ma stawiać tezę, przedstawiać argumenty, a wypowiedź kończyć konkluzją, a także rozróżniać przedstawianie argumentów za i przeciw danej tezie oraz wad i zalet różnych rozwiązań (na przykład w określonej sytuacji). Te umiejętności wprowadzają w cele kształcenia językowego **procesy myślowe wyższego rzędu** (ang. *higher-order thinking skills*), a więc **elementy krytycznego myślenia** znane już z opisu zmian wymagań, dotyczących rozumienia wypowiedzi (patrz część 4. naszego *Kompendium*).

CO TO OZNACZA W PAŃSTWA KLASIE?

W zakresie tworzenia wypowiedzi, a więc rozwijania sprawności produktywnych, zasadne wydaje się rozdzielenie wskazówek do pracy w klasie na sugestie dotyczące mówienia i pisania.

Aby pomóc uczniom w **pisaniu** w języku obcym, warto poświęcić w klasie czas na **proces** tworzenia wypowiedzi pisemnych, a nie tylko oczekiwać od ucznia możliwie udanego (i bezbłędnego) produktu końcowego. W tym celu można wypróbować kilka **ćwiczeń typu *proces-writing***, w których uczniowie:

- piszą wstęp lub jeden akapit w parach, dbając przede wszystkim o **spójność językową** (ang. *cohesion*),
- tworzą tekst wspólnie z całą klasą – pary po kolei dopisują kolejne zdanie do tworzonej wypowiedzi na tablicy, a wszyscy uczniowie decydują, czy zdanie jest spójne z poprzednim,
- tworzą wypowiedź pisemną stopniowo, na przykład po jednym akapicie; każdy kolejny akapit jest czytany i oceniany przez nauczyciela lub kolegę/koleżankę,
- opracowują plan wypowiedzi po polsku, w grupach, porządkując informacje, które chcą zawrzeć w tekście, na poszczególne akapity, dzięki czemu skupiają się na **logice wypowiedzi** (ang. *coherence*).

W pracy nad sprawnością **mówienia** nie możemy zapominać o tym, że wypowiedź ustna ma również być **spójna i logiczna**. Takie aspekty wypowiedzi, w połączeniu z wymaganymi w Podstawie Programowej 2018 umiejętnościami retorycznymi, najlepiej doskonalić podczas pracy nad **budowaniem dłuższego dyskursu**. W ramach tego można:

- ćwiczyć językowe wyznaczniki spójności tekstu (ang. *linking words*) typowe dla języka mówionego,
- poprosić uczniów o **przygotowanie dłuższych monologów/prezentacji** na wybrany temat, z zachowaniem wskazanych w Podstawie Programowej 2018 cech udanej wypowiedzi ustnej (teza, argumenty, konkluzja),
- wprowadzać ćwiczenia, polegające na kilkakrotnym **powtarzaniu tej samej wypowiedzi**, za każdym razem z **innym partnerem**, za każdym razem w krótszym czasie – pozwala to uczniowi **coraz bardziej skupić się na płynności i spójności** swojej wypowiedzi, ponieważ środki językowe, z których ją buduje, ma już zgromadzone,
- włączać do lekcji zadania, które wymuszają produkcję języka (tzw. *pushed output*), w której uczeń nie może polegać jedynie na znaczeniu pojedynczych słów czy fraz; aby **precyzyjnie** przekazać wiadomość, **musi przedstawić kilka informacji w określonej sekwencji, używając odpowiednich połączeń** między zdaniami,
- podczas zadań na mówienie, oprócz poprawności i płynności wypowiedzi, zwracać uwagę na jej **złożoność**, oczekując od ucznia **rozwinięcia wypowiedzi**.

Część 6. Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie reagowania na wypowiedzi?

Ustne reagowanie na wypowiedzi – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń reaguje ustnie w sposób zrozumiały, w typowych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób); 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; 3) stosuje formy grzecznościowe; 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 5) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. wymiana zakupionego towaru); 6) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie; 7) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 8) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych; 9) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); 10) prosi o radę i udziela rady; 11) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby; 12) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny; 13) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie tego, co powiedział rozmówca. 	<p>Uczeń reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia siebie i inne osoby; 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; 9) prosi o radę i udziela rady; 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15) dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.

Ustne reagowanie na wypowiedzi – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń reaguje ustnie w sposób płynny w różnorodnych, bardziej złożonych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób); 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; 3) stosuje formy grzecznościowe; 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 5) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. wymiana zakupionego towaru); 6) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie; 7) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 8) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych; 9) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); 10) prosi o radę i udziela rady; 11) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby; 12) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny; 13) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie tego, co powiedział rozmówca; 14) prowadzi negocjacje w trudnych sytuacjach życia codziennego (np. niezasłużone oskarżenie, spowodowanie szkody); 15) aktywnie uczestniczy w rozmowie i dyskusji (przedstawia opinie i argumenty, odpira argumenty przeciwne); 16) komentuje, zgadza się lub kwestionuje zdanie innych uczestników dyskusji; 17) spekuluje na temat przyczyn i konsekwencji zdarzeń przeszłych i przyszłych; 18) wysuwa i rozważa hipotezy. 	<p>Uczeń reaguje ustnie w różnorodnych, również złożonych i nietypowych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia siebie i inne osoby; 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz/ankietę); 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi uczestników dyskusji, wyraża wątpliwość; 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi negocjacje; 9) prosi o radę i udziela rady; 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15) dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.

Pisemne reagowanie na wypowiedzi – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. e-mail, wiadomość, list prywatny i prosty list formalny) w typowych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób); 2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 3) prowadzi proste negocjacje (np. uzgadnianie formy spędzania czasu); 4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie; 5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się i sprzeciwia; 7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); 8) prosi o radę i udziela rady; 9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby; 10) wyraża skargę, przeprosza, przyjmuje przeprosiny. 	<p>Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, list prywatny, formularz, e-mail, komentarz, wpis na czacie/forum) w typowych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia siebie i inne osoby; 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie); 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz/ankietę); 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; 9) prosi o radę i udziela rady; 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15) dostosowuje styl wypowiedzi do odbiorcy.

Pisemne reagowanie na wypowiedzi – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń reaguje w formie dłuższego, złożonego tekstu pisanego (np. list prywatny lub formalny, sprawozdanie) w sytuacjach formalnych i nieformalnych:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób); 2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 3) prowadzi proste negocjacje (np. uzgadnianie formy spędzania czasu); 4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie; 5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się i sprzeciwia; 7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); 8) prosi o radę i udziela rady; 9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby; 10) wyraża skargę, przeprosza, przyjmuje przeprosiny; 11) prowadzi negocjacje w trudnych sytuacjach życia codziennego (np. niezasłużone oskarżenie, spowodowanie szkody); 12) ustosunkowuje się do opinii innych osób; 13) przedstawia opinie i argumenty, odpira argumenty przeciwne; 14) komentuje, akceptuje lub kwestionuje zdanie innych; 15) spekuluje na temat przyczyn i konsekwencji zdarzeń przeszłych i przyszłych; 16) wysuwa i rozważa hipotezy. 	<p>Uczeń reaguje w formie w miarę złożonego tekstu pisanego w różnorodnych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia siebie i inne osoby; 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie); 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz/ankietę); 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi uczestników dyskusji (np. na forum internetowym), wyraża wątpliwość; 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi negocjacje; 9) prosi o radę i udziela rady; 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15) dostosowuje styl i formę wypowiedzi do odbiorcy.

Zapisy dotyczące reagowania na wypowiedzi wskazują wyraźnie, że tutaj również **poziom trudności wzrasta**. Od ucznia oczekuje się reagowania w sytuacjach bardziej złożonych niż dotychczas, a **nawet w sytuacjach nietypowych** (na poziomie rozszerzonym). Na poziomie podstawowym rośnie również sama liczba wymagań szczegółowych, co można interpretować jako zwiększony nacisk na konkretne mikro-umiejętności komunikacyjne. Do opisu reagowania ustnego doszły m.in. życzenia, gratulacje i zaproszenia oraz ostrzeganie, zakazywanie i instruowanie; do reagowania pisemnego zaś zwroty grzecznościowe. Na obu poziomach zaawansowania, bez względu na tryb wypowiedzi, oczekuje się od ucznia **dostosowania stylu i formy wypowiedzi do jej odbiorcy**, co ponownie podkreśla znaczenie krytycznego myślenia czy oceny sytuacji komunikacyjnej.

Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że **zwiększa się liczba rodzajów tekstów** w opisie reagowania pisemnego. Ma to znaczenie w połączeniu z wyższym poziomem recepcji językowej (patrz część 1. i 4. powyżej). Można wnioskować, że trudność zadań na czytanie i słuchanie ze zrozumieniem będzie polegać właśnie na tym, że zamiast odpowiedzieć na pytania do tekstu, uczeń będzie musiał zareagować na jego treść w formie pewnych określonych typów wypowiedzi pisemnej.

CO TO OZNACZA W PAŃSTWA KLASIE?

Aby jak najlepiej pomóc uczniom sprostać wymaganiom Podstawy Programowej 2018, na pewno warto czuwać nad **autentycznością zadań językowych**. Oznacza to, że:

- pożyteczną formą pracy z tekstem może być na przykład **tworzenie wpisów na forum** internetowym, wyrażających opinię na temat zawarty w przeczytanym artykule. Jest to bowiem coś, co uczniowie bardzo często robią w życiu codziennym,
- innym przykładem będzie przekazanie koledze/koleżance najbardziej interesujących informacji z usłyszanego programu radiowego **za pomocą wiadomości tekstowej**,
- można również częściej angażować uczniów w zadania typu *role-play*, które będą wymuszały dostosowanie stylu i formy wypowiedzi do ściśle określonego kontekstu sytuacyjnego.

Część 7. Jak interpretować zmiany wymagań szczegółowych w zakresie przetwarzania wypowiedzi?

Przetwarzanie wypowiedzi – poziom PODSTAWOWY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przekazuje w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych; 2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym; 3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim. 	<p>Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); 2) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub polskim informacje sformułowane w tym języku obcym; 3) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim; 4) przedstawia publicznie wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film.

Przetwarzanie wypowiedzi – poziom ROZSZERZONY

PODSTAWA PROGRAMOWA 2012	NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA 2018+
<p>Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przekazuje w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych; 2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym; 3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim; 4) streszcza usłyszany lub przeczytany tekst; 5) rozwija notatkę, ogłoszenie, nagłówki prasowe; 6) stosuje zmiany stylu lub formy tekstu. 	<p>Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); 2) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub polskim informacje sformułowane w tym języku obcym; 3) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim; 4) przedstawia publicznie wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film; 5) streszcza przeczytany tekst; 6) stosuje zmiany stylu lub formy tekstu.

Choć zmiany w tej części Podstawy nie są może rewolucyjne (a na poziomie wymagań ogólnych nie ma ich w ogóle, co zaznaczyliśmy w jednym z przypisów w części 1. *Kompendium*), to mając świadomość tego, jak bardzo popularna w ostatnich miesiącach stała się **kwestia roli i miejsca mediacji językowej** w nowoczesnym programie nauczania języka obcego, warto przyjrzeć się powyższym tabelom nieco dokładniej.

Po pierwsze, można zaobserwować **wyraźne odejście od mediacji jedynie w obrębie jednego języka** – uczeń ma przetwarzać i przekazywać informacje przekazane po angielsku zarówno po polsku, jak i w języku docelowym. To sprawia, iż na egzaminie maturalnym można się spodziewać mediacji już nie tylko w zadaniu na tłu-

maczenie fragmentów zdań (w części sprawdzającej znajomość środków językowych), lecz także w zadaniach sprawdzających umiejętność słuchania i czytania ze zrozumieniem. Zadanie, które może pojawić się w tej części, to na przykład streszczanie przeczytanego tekstu (szczególnie że z dokumentu znika zapis o streszczaniu usłyszanego tekstu, niejako torując twórcom nowej matury drogę do nowych typów zadań).

Kolejnym ważnym elementem jest przedstawianie przygotowanego wcześniej materiału. To wymaganie idealnie wpisuje się w zakres egzaminu ustnego. I choć jest zdecydowanie zbyt wcześnie, aby spekulować na temat nowego kształtu matury ustnej, warto rozwijać u uczniów takie umiejętności.

CO TO OZNACZA W PAŃSTWA KLASIE?

Przetwarzanie wypowiedzi ma charakter wielowymiarowy. Przede wszystkim z nowej podstawy **nie znika** przetwarzanie międzyjęzykowe, a więc **tłumaczenie zdań i fragmentów tekstu**, zarówno z języka angielskiego na polski, jak i odwrotnie, powinno być nadal ważnym elementem programu nauczania.

Można wzbogacić repertuar zadań o:

- przekazywanie informacji zawartych w tekście z podręcznika po polsku,
- tłumaczenie fragmentów tekstu lub nagrania na język polski, a następnie ponownie na język angielski.

Ponadto, nie sposób mówić o przetwarzaniu informacji w oderwaniu od sprawności receptywnych, których poziom zaawansowania zdecydowanie rośnie. Trudniejsza recepcja na poziomie szkoły ponadpodstawowej (oraz, jak się można domyślać, na nowym egzaminie maturalnym) wyraźnie wskazuje na konieczność podjęcia w klasie działań mediacyjnych, które zmuszą ucznia do **głębokiego przetworzenia** nie tylko **form językowych**, lecz także treści tekstu oraz jego **elementów pozajęzykowych** (ton/rejestr wypowiedzi, przekazana pośrednio postawa autora). **Mediacja na lekcji rozwijającej sprawności receptywne** oznacza odejście od zadań zamkniętych na rzecz ćwiczeń wymagających większego zaangażowania ucznia w tekst.

Aby pomóc uczniom w głębokim przetwarzaniu treści, możemy zachęcać ich, aby:

- podsumowali tekst w 2-3 zdaniach,
- ułożyli pytania do tekstu dla kolegi/koleżanki,
- opowiedzieli o tekście komuś, kto go nie czytał/nie słuchał,
- zamienili fragmenty tekstu na inny format/styl/gatunek, skierowany do innego odbiorcy.

Część 8. Jak zmienia się postrzeganie edukacji kulturowej?

Poniżej cytujemy kluczowe zapisy w tej kwestii:

PODSTAWA PROGRAMOWA 2018

Uczeń posiada:

- 1) podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
- 2) świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową.

Przesunięcie edukacji kulturowej z poziomu leksyki do sfery umiejętności jest dużą zmianą w stosunku do poprzedniej wersji Podstawy. Taki zabieg wydaje się bardzo rozsądny – kompetencje w tym zakresie oznaczają o wiele więcej niż podanie kilku słówek typu *Christmas cracker*, *Gunpowder plot* czy *jack-o'lantern*. Dodatkowo ważny jest tutaj **zapis o kulturze własnej** – o wiele bardziej prawdopodobne jest, że w życiu codziennym uczeń będzie musiał opowiedzieć o zwyczajach typowych dla kultury polskiej, zamiast opowiadać Anglikom czy Amerykanom o ich własnych świętach czy uroczystościach.

Nowa Podstawa Programowa nakłada na nas, jako językowców, **obowiązek przybliżania uczniom innych kultur** poprzez język obcy. Uczniowie szkół ponadpodstawowych z pewnością skorzystają z pracy na materiałach, które nie tylko zapoznają ich ze zwyczajami innych państw i kultur (niekoniecznie anglojęzycznych), lecz także dają **możliwość refleksji, oceny, wyciągnięcia wniosków, porównania** z rodzimym kontekstem kulturowym. Można zatem stwierdzić, że w rozwój kompetencji kulturowej wkradają się cele edukacyjne, opierające się na procesach myślowych wyższego rzędu (*evaluating, synthesizing, analysing, applying*), podobnie jak to ma miejsce w przypadku innych ważnych umiejętności, o czym była mowa wcześniej w naszym *Kompendium*.

Część 9. Umiejętność uczenia się w nowej Podstawie Programowej

Tekst Podstawy 2018 przynosi szereg ciekawych i ważnych zapisów, odnoszących się do tej kluczowej „metaumiejętności”, jaką jest zdolność efektywnego i świadomego uczenia się:

PODSTAWA PROGRAMOWA 2018

Uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym).

Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych).

Zapisy te można podsumować stwierdzeniem, że **uczeń powinien umieć się uczyć**, co pozwoli mu na pewną samodzielność w procesie kształcenia, także językowego.

Jako językowcy możemy zatem:

- przybliżyć uczniom różne mnemotechniki, czyli sposoby zapamiętywania nowego materiału językowego (np. efektywne zapisywanie słów w zeszycie),
- wprowadzać elementy treningu strategii kompensacyjnych, które pomogą uczniom radzić sobie z komunikacją czy też rozumieniem tekstów w przypadku niewystarczającej znajomości środków językowych.

Część 10. Podsumowanie, czyli nowe trendy w kształceniu językowym

Interpretację zapisów w Podstawie Programowej 2018 warto zakończyć wyodrębnieniem **najważniejszych tendencji** w nauczaniu języków obcych. Są to, naszym zdaniem, najciekawsze z punktu widzenia pracy w klasie zmiany; można je powiązać z **ogólnymi wytycznymi**, dotyczącymi podejścia do edukacji językowej w szkole ponadpodstawowej.

1. Komunikacja plus poprawność

Lekcja języka obcego w nowej szkole ponadpodstawowej to przede wszystkim rozwijanie **umiejętności komunikowania się**. Jest to kontynuacja tendencji, którą można zaobserwować w nowej Podstawie Programowej dla szkoły podstawowej, gdzie widać zwiększony nacisk na reagowanie językowe. Warto zauważyć jednak, że płynna i skuteczna komunikacja **nie oznacza odejścia od poprawności językowej**. Wprost przeciwnie, w nowym dokumencie czytamy, że osiągnięcie celów komunikacyjnych „nie wyklucza jednoczesnego dążenia do osiągnięcia przez ucznia coraz wyższego stopnia poprawności językowej”. A zatem dla nas, jako nauczycieli języka, komunikat jest jasny – postawmy na **systematyczny** i rzetelny **rozwój środków językowych**, a rozwijając sprawność mówienia i pisanie, nie zadowalajmy się słabą produkcją językową i nie zapominajmy o odpowiednim **reagowaniu na błędy językowe**. Od razu należy zaznaczyć, że nie mówimy tu o tradycyjnym piętnowaniu błędów, które z pewnością negatywnie wpływa na motywację ucznia do podejmowania prób spontanicznej komunikacji, a raczej o podnoszeniu świadomości językowej licealistów oraz o nierezygnowaniu z przypominania uczniom o standardowych formach języka.

2. Mądre rozwijanie środków językowych

Nowa Podstawa Programowa wyraźnie pokazuje, czym jest rozwijanie **środków językowych na poziomie zaawansowanym**. W nauczaniu nie chodzi bowiem o wprowadzenie jak największej liczby słówek czy struktur, których w codziennej komunikacji używa się dosyć rzadko. O wiele ważniejsze wydaje się umiejętne zastosowanie poznanych środków językowych w kontekście zdania czy dłuższej wypowiedzi, ze zwróceniem uwagi na typowe **związki międzywyrazowe** oraz **rejestr** (formalny, neutralny czy potoczny). Myśląc o mądrym i rzetelnym nauczaniu języka, powinniśmy mieć na uwadze zapisy o **konieczności bogacenia słownictwa** oraz **stopniowego rozbudowywania zasobu i poprawności** środków, którymi dysponuje uczeń szkoły ponadpodstawowej. Wniosek płynący z tych zapisów jest następujący: bez znajomości słówek i gramatyki sukces na egzaminie maturalnym nie będzie możliwy – i to nie tylko w tej części egzaminu, który tę znajomość sprawdza bezpośrednio.

3. Trudniejsza recepcja

Wzrost wymagań dotyczących czytania i słuchania ze zrozumieniem wynika z położenia o wiele większego niż dotychczas nacisku na **mediację językową i głębokie przetwarzanie tekstu**. W świetle Podstawy Programowej 2018 nie wystarczy domyślić się ogólnego sensu tekstu oraz, często stosując jedynie strategie kompensacyjne, zaznaczyć właściwą odpowiedź na pytanie zamknięte (typu prawda-fałsz czy test wyboru wielokrotnego). Rozu-

mienie wypowiedzi pisemnych i ustnych, według nowego dokumentu dość złożonych, polega często na **przedstawieniu treści tekstu w innej formie, na przekazywaniu informacji z tekstu własnymi słowami**, a także na wykorzystaniu ich do określonych celów komunikacyjnych. Niemalże znaczenie ma tutaj fakt, że przynajmniej część z tych umiejętności będzie oceniana na egzaminie maturalnym za pomocą **zadań otwartych**, co można wnioskować na podstawie upublicznionego już kształtu nowego egzaminu ósmoklasisty. Co ciekawe, aby sprostać tym wymaganiom, nie wystarczy dobra znajomość środków językowych, ale także szereg **umiejętności pozajęzykowych**, takich jak interpretowanie, ewaluacja, krytyczne myślenie czy wyciąganie wniosków.

4. Elementy krytycznego myślenia

Jak wspomnieliśmy powyżej, nowa Podstawa Programowa zakłada, że pełne zrozumienie tekstu nie może mieć miejsca bez jego **krytycznej analizy, interpretacji postaw autora czy odczytania informacji przekazanych „między wierszami”**. Takie podejście do recepcji językowej, zawarte między innymi w wykazie umiejętności szczegółowych, to oznaka **poszerzonej mediacji językowej**. Ilustruje to doskonale zasadę kontynuacji i stopniowania zaawansowania na przestrzeni poszczególnych etapów edukacyjnych – skoro na koniec klasy ósmej uczeń powinien umieć „zmediateować” tekst (tj. przekazać jego treść za pomocą innych niż w tekście oryginalnym środków językowych), to na koniec czwartej klasy szkoły ponadpodstawowej musi dodatkowo odczytać informacje, które nie są przekazane wprost oraz interpretować **znaczenia metaforyczne i symboliczne**. Bez wątplenia są to takie elementy Podstawy Programowej, które każą nam poszerzyć repertuar ćwiczeń wykorzystywanych w klasie.

5. Autonomia ucznia

W nowej Podstawie Programowej istnieje cały szereg zapisów, które łącznie składają się na wspieranie autonomii ucznia. Zapisy te obejmują elementy **samooceny, współpracy z rówieśnikami, trening strategii uczenia się**, a nawet **rozwijanie pasji** – a więc wszystko to, co w przyszłości pozwoli uczniom samodzielnie rozwijać ich kompetencje językowe. Co ciekawe, każdy z wymienionych zapisów można przełożyć bezpośrednio na **poziom zadania językowego**, na przykład: praca ze słownikiem i materiałami źródłowymi, wykonywanie ćwiczeń w parach i małych grupach, prezentowanie sposobów zapisywania nowych słówek w zeszycie czy przedstawianie przez uczniów wcześniej przygotowanych prezentacji, dotyczących ich własnych zainteresowań.

6. Wychowawcza rola edukacji językowej

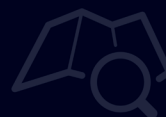
Przeniesienie wiedzy kulturowej z poziomu środków językowych na **poziom umiejętności** wydaje się mieć duże znaczenie wychowawcze. Rola nauczyciela języka obcego nie ogranicza się tylko do wprowadzania na lekcji słówek związanych z różnymi świętami, ale polega też na wykształceniu **nowych kompetencji kulturowych**. Dodatkowo w „Warunkach realizacji” czytamy, że obowiązkiem nauczyciela jest „wykorzystanie zajęć (...) do rozwijania wrażliwości międzykulturowej oraz kształtowania postawy ciekawości, **tolerancji i otwartości** wobec innych kultur”, co zdaje się podnosić wagę lekcji kulturowych i zachęca do wykorzystywania **ciekawych i wartościowych tekstów**, które skłoniłyby uczniów do refleksji na temat różnorodności kultur.

ZAKOŃCZENIE

Mamy nadzieję, że *Kompendium* przygotowane przez zespół ekspertów wydawnictwa Macmillan pomoże Państwu jak najlepiej **zrozumieć** istotę zmian w Podstawie Programowej, a także przygotować się do etapu **zastosowania** nowych zapisów w praktyce, co nastąpi już we wrześniu 2019 r. Warto dodać, że publikacja ta jest pierwszym elementem długofalowego wsparcia merytorycznego, które przygotowaliśmy dla Państwa na okres rekonstrukcji kształcenia językowego w liceach i technikach, zwieńczonego nowym kształtem Matury 2023. Wierzymy, że oprócz przedstawionej wyżej analizy wszystkie opracowane dla Państwa narzędzia i rozwiązania okażą się pomocne w obliczu nowego wyzwania.

Zapraszamy do regularnego odwiedzania specjalnego serwisu internetowego:
www.macmillan.pl/matura2023

Serwis Roadmap ►►► to matura 2023

Już teraz poznaj **naszą ofertę**
do nowej podstawy programowej!

Password Reset

Checkpoint

www.macmillan.pl/matura2023

9 780000 008343